

Nota

Haarlems gegevensmanagement

Naar een hoog kwalitatief, transparant en toegankelijk
gegevenslandschap voor de Gemeente Haarlem

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1. Waarom: de urgentie van gegevensmanagement.....	5
1.1 Het belang van gegevens.....	5
1.2 Gegevensmanagement als cruciale succesfactor	5
1.3 Aansluiting van gegevensmanagement op beleidsdoelen.....	6
1.4 Huidig gegevensmanagement is fragmentarisch en ongestructureerd	7
1.5 Conclusies en besluitpunten.....	8
2. Wat: vaststellen van beleidskaders.....	9
2.1 Landelijke ontwikkelingen gegevensmanagement.....	9
2.2 Beleidsuitgangspunten gegevensmanagement Haarlem.....	10
2.3 Conclusies en besluitpunten.....	12
3. Hoe: het inrichten van gegevensmanagement	13
3.1 Organisatorische inrichting gegevensmanagement	13
3.2 Noodzakelijke instrumenten	17
3.3 Conclusies en besluitpunten.....	17
4. Roadmap implementatie gegevensmanagement.....	19
Bijlage 1 Definities	20
Bijlage 2 Referentie documenten.....	23
Bijlage 3 Publicatie van gegevens als open data	24
Bijlage 4 Wetgeving Open Data en Privacy.....	30
Bijlage 5 Vier kwadranten model	32
Bijlage 6 Kernregistratie gegevens	34
Bijlage 7 Instrumenten voor het gegevensmanagement	36

Bijlage 8 Data virtualisatie en Haarlems data model	38
Bijlage 9 Data onafhankelijk van processen	39

Inleiding

De verregaande digitalisering van de bedrijfsvoering en de dienstverlening van de gemeente, gepaard gaande met verder decentralisering zorgt ervoor dat de gemeente de beschikking heeft over heel veel gegevens. De gemeente is een informatieverwerkende fabriek en heeft de taak om zorgvuldig om te gaan met gegevens op een volledige, inzichtelijke, betrouwbare en beheersbare wijze.

Gegevens zijn een bedrijfsmiddel en dienen gelijkwaardig te worden gezien aan personeel, organisatie en financiën. Om de uitdagingen op de gebieden van uitwisseling van gegevens, kwaliteit van gegevens, informatiebeveiliging en het bieden van transparantie over de verwerking van gegevens het hoofd te kunnen bieden is het nodig om het gemeentelijk gegevensmanagement vorm te geven. Het dient efficiënter, effectiever en beheerbaar te worden om zodoende de vragen en eisen die aan gemeenten gesteld worden het hoofd te kunnen bieden.

Gegevensmanagement is het geheel van activiteiten die ertoe leiden dat een organisatie tijdig op de juiste plaats over de benodigde gegevens beschikt, van de juiste kwaliteit, tegen verantwoorde kosten, en binnen wet- en regelgeving.

Dit document heeft als doel het beleid rondom het gegevensmanagement vast te stellen: waarom is gegevensmanagement een urgente zaak, welke kaders gebruiken we daarbij en hoe organiseren we het gegevensmanagement. Wat de gemeente Haarlem uiteindelijk doet met de data en de manier waarop de gemeente de data gebruikt zijn vervolgvragen die buiten de scope van dit document vallen.

1. Waarom: de urgentie van gegevensmanagement

1.1 Het belang van gegevens

Er is steeds meer data beschikbaar, en het gebruik (en belang daarvan) voor zowel burgers als bedrijven neemt toe. Dit geldt ook voor de gemeente Haarlem. De gemeente verzamelt, creëert en verwerkt data om op basis daarvan haar taken uit te voeren, de stad beter te besturen en op efficiënte wijze besluiten te nemen. Daarnaast maakt de gemeente data beschikbaar voor derden (open data).

Het aantal gegevens en gegevensbronnen groeit door de nieuwe digitale mogelijkheden exponentieel. Naast de formele gegevens die bijvoorbeeld in basis- en kernregistraties worden bijgehouden spelen ook gegevens van sociale media, mailverkeer en data van externe bronnen in toenemende mate een belangrijke rol. Deze groei van informatiebronnen en de andere benadering van het gebruik van deze gegevens verandert de communicatie over en weer tussen de overheid en samenleving.

De gemeente Haarlem zal de komende jaren actief bezig zijn met verdere digitalisering van de dienstverlening, het continu efficiënter maken van de bedrijfsvoering en het vergroten van de (digitale) mogelijkheden van participatie van de stad in de verdere ontwikkeling en het beheer van de stad. Data speelt hierbij een steeds belangrijker rol, zowel voor de uit te voeren activiteiten in het hier en nu, alsook voor het vooruitkijken naar de toekomst en het terugkijken naar het verleden.

1.2 Gegevensmanagement als cruciale succesfactor

Met al deze ontwikkelingen rond gegevens en het toenemende belang ervan is het goed organiseren van gegevensmanagement cruciaal om grip te houden op de gegevens- en informatiestromen binnen de gemeente.

De belangrijkste doelen van het goed organiseren van gegevensmanagement zijn:

- efficiënte en effectieve dienstverlening en bedrijfsvoering; borging van de continuïteit in informatievoorziening
- efficiënt en effectief beheer en gebruik van gegevens
- voldoen aan wetgeving m.b.t. beschikbaarheid, vertrouwelijkheid, kwaliteit en integriteit van gegevens
- zorgen voor toegankelijkheid (data moet vindbaar, leesbaar, en bruikbaar zijn)
- garanderen van privacy en security

De bijkomende baten bestaan onder andere uit:

- Gegevens worden niet meer dubbel ingewonnen
- Gegevens worden beter gedeeld en er worden geen overbodige gegevens verstrekt.
- Gegevens worden gecombineerd gebruikt voor het genereren van nieuwe informatie
- Minder validatie van de betrouwbaarheid van de gegevens nodig
- Bij het samenstellen van dataproducten gaat er geen tijd verloren in het zoeken naar de juiste data om te voorzien in de informatiewensen
- Beschikbaar stellen van interne data als open data zorgt voor meerwaarde
- Gebruik van externe big data voor (interne) processen zorgt voor slimmer en efficiënter beheer, beleid en bestuur

Gegevensmanagement is daarmee het fundament van de informatievoorziening. Op basis van gegevensmanagement worden bedrijfsprocessen en automatiseringssystemen gevoed.

1.3 Aansluiting van gegevensmanagement op beleidsdoelen

De afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie hebben zich tot op heden vooral laten leiden door domein specifieke richtlijnen rondom data gebruik. Deze richtlijnen sluiten niet per definitie aan op algemene ontwikkelingen op het gebied van gegevensmanagement en zijn vaak ook niet afgestemd op de behoefte om data uit verschillende domeinen aan elkaar te relateren.

Daarom is het nu hard nodig een duidelijk centraal gegevensmanagement in te voeren, dat geldt voor alle domeinen. Dat maakt het mogelijk invulling te geven aan de programma's en ontwikkelingen die de komende jaren vanuit de verschillende domeinen worden uitgevoerd en/of uitgebouwd en die steeds meer zijn gebaseerd op integraliteit/verbinding van data van de verschillende domeinen. Enkele belangrijke programma's en ontwikkelingen zijn :

- Decentralisaties Sociaal Domein
- Omgevingswet en Digitaal Stelsel Omgevingswet
- Programma Digitale overheid 2017
- Programma Dienstverlening 2020
- Generieke Digitale Infrastructuur
- Ontwikkelingen van inzet van technologie en data gestuurd werken: het gebruik van big data, waaronder sensordata, t.b.v. het slimmer beheren, ontwikkelen en besturen op basis van data (een van de kenmerken van smart cities)
- Digitale Duurzaamheid van informatie en gegevens
- Ordentelijke bedrijfsvoering, verantwoording en historische waarde van gegevens

1.4 Huidig gegevensmanagement is fragmentarisch en ongestructureerd

Gegevensmanagement vindt op dit moment binnen de gemeente op vele plekken plaats. Overal waar data in bronssystemen wordt bijgehouden is sprake van gegevensmanagement. Er is hier echter meestal sprake van “eiland gegevensmanagement” waarbij alleen wordt gekeken naar de eigen directe omgeving zonder te kijken naar de bredere relevantie / het bredere gebruik.

Gegevensmanagement is daarmee niet optimaal georganiseerd. Mutaties van gegevens in systemen worden niet altijd doorgegeven, of niet op alle nodige locaties aangepast. Soms zijn er geen uniforme definities of zijn werkwijzen onvoldoende vastgelegd. Sommige data is niet gedigitaliseerd, niet geschikt voor hergebruik of niet toegankelijk voor derden. Soms wordt vergelijkbare data op meerdere plekken tegelijk (dus dubbel) ingewonnen.

Voorbeelden in Haarlem:

1. Problemen in ketenprocessen door onvoldoende datakwaliteit: binnen de gemeente Haarlem worden vergunningen opgenomen in een vergunningensysteem en gekoppeld aan de adressen waarop de vergunningen betrekking hebben. Op een andere plek in de organisatie worden alle adressen van de gemeente beheerd; er is niet goed geregeld dat de koppeling van de adressen bij de vergunningen plaats vindt op basis van de actuele officiële adressen; de consequentie hiervan is het mogelijk opnemen van onjuiste informatie bij vergunningen wat leidt tot juridische risico's en mogelijke problemen in de uitvoering.
2. Bij de uitvoering van werkprocessen wordt een digitaal dossier gevormd. Van belang is dat hierbij alle relevante digitale informatie wordt bewaard. Een deel van de informatieketen ligt volledig in hand van de medewerker zonder dat een vorm van kwaliteitscontrole op volledigheid en juistheid plaats vindt. Hierdoor komt het veelvuldig voor dat bijvoorbeeld emails niet worden gearhiveerd waardoor dossiers niet compleet zijn en er juridische en politieke risico's ontstaan.
3. De gemeente beheert de Basis Registratie Personen (BRP). De processen voor het beheer van de Basis Registratie Personen zijn goed beschreven en het gegevensmanagement voor deze gegevens is goed ingeregeld; er vinden zelf-audits plaats die door het rijk zijn gedefinieerd en verplicht gesteld, om de kwaliteit van de BRP te monitoren en acties te definiëren die nodig zijn om eventuele verbeteringen aan te brengen.

4. Bij het uitbesteden van werkzaamheden of het inkopen van dienstverlening worden vooral afspraken gemaakt over de concrete eindresultaten. Er wordt zelden gekeken of de informatie die als basis wordt gebruikt of ingewonnen voor de werkzaamheden of dienstverlening of als (mede)resultaat wordt opgeleverd ook onderwerp is van het contract. Het gevolg kan zijn dat informatie geen eigendom wordt van de gemeente Haarlem, niet of moeilijk toegankelijk is, of niet voldoet aan de gemeentelijke en/of landelijke standaarden.

1.5 Conclusies en besluitpunten

Om te komen tot een hoog kwalitatief, transparant en toegankelijk gegevenslandschap voor de Gemeente Haarlem is centrale regie nodig op de productie, het gebruik en het beschikbaar stellen van data (zie hiervoor het 4 kwadrantenmodel in Bijlage 5). Hiervoor moeten beleidsuitgangspunten en kaders worden vastgesteld en een data-governance structuur worden opgezet om dit in te richten en hierop te sturen en toe te zien dat de beleidsuitgangspunten worden gehanteerd.

Besluitpunt:

De gemeente Haarlem geeft in de periode van 2017 tot 2020 vorm aan centrale regie op en decentrale verantwoordelijkheid voor de productie, het gebruik en het beschikbaar stellen van data met een voortdurende monitoring en sturing op kwaliteit, beschikbaarheid, toegankelijkheid en transparantie van gegevens.

2. Wat: vaststellen van beleidskaders

2.1 Landelijke ontwikkelingen gegevensmanagement

De volgende ontwikkelingen en programma's op landelijk niveau zijn relevant m.b.t. tot vaststellen van beleidskaders voor het gegevensmanagement van de gemeente Haarlem:

- Landelijke eisen met betrekking tot het verder optuigen en verbeteren van de werking van het stelsel van 12 landelijke basisregistraties. Een basisregistratie is een door de overheid officieel aangewezen registratie met gegevens die door alle overheidsinstellingen verplicht worden gebruikt bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken. Er is sprake van eenmalige inwinning en meervoudig gebruik. De gemeente Haarlem is registratiehouder van de volgende basisregistraties voor haar grondgebied: Basis Registratie Personen, Basis Registratie Adressen en Gebouwen, Basisregistratie Grootschalige Topografie
- Landelijke uitbreiding van het stelsel van basisregistraties met kernregistraties: kernregistraties zijn uitbreidingen van het (landelijk) gegevenslandschap waarin meer gegevens toegankelijk en bruikbaar zijn dan alleen de officieel aangewezen basisregistraties, maar wel op basis van dezelfde principes (eenmalig inwinnen, meervoudig gebruik; verplicht terug melden). De gemeente Haarlem zet al haar nieuwe registraties al op deze wijze op (bijvoorbeeld de kernregistraties "Erfgoed en Ruimte" en "Ruimtelijk Beleid") en streeft naar het op deze wijze inrichten van alle relevante bestaande registraties.
- Op landelijk niveau is de afgelopen jaren intensieve aandacht geweest voor het verbeteren van de archivering en duurzame toegankelijkheid van gegevens. De gestandaardiseerde "selectielijst" geeft de bewaartermijnen aan van archiefbescheiden en wordt voor de gemeenten opgesteld door de VNG; er is een nieuwe standaard vastgesteld voor lokale overheden die aangeeft welke metagegevens vastgelegd moeten worden bij gegevens, zodat deze vindbaar en duurzaam toegankelijk zijn.

De volgende trends zijn eveneens relevant voor het vaststellen van de kaders voor het gemeentelijk gegevensmanagement:

- Dataficering: het gebruiken en combineren van verschillende soorten gegevens uit verschillende omgevingen: 'er treedt een verschuiving op van het delen van informatie via gestructureerde 'documenten' naar het delen van datasets, in verschillende contexten en (cloud) omgevingen" (ICTU¹); "losstaande" datasets worden op een bepaald moment in de

1 ICTU: De stichting ICTU (ICT Uitvoeringsorganisatie) is een Nederlandse organisatie voor de automatisering in overheidsdiensten

tijd in een specifieke combinatie gebruikt als basis voor handelen / besluitvorming / interactie tussen overheid en samenleving

- Toenemen van de aandacht en strengere regels voor het juiste gebruik van gegevens en het kunnen verantwoorden daarvan (back up voorzieningen en logginggegevens), het respecteren van privacy (herleidbaarheid van gegevens naar personen) , het vernietigen van gegevens (o.a. “het recht op vergeten”/ “right to be forgotten”) en het vastleggen van informatie over logging (‘tracking&tracing’) om een proces te kunnen reproduceren en zo ook te kunnen controleren wie gegevens heeft geraadpleegd, veranderd etc.
- Smart City concepten / Internet of Things: het beschikbaar krijgen van continue gegevensstromen op basis van allerlei typen sensoren/apparaten en de uitdaging om daarvan de relevante gegevens te gebruiken en te bewaren, trends te kunnen herleiden en prospectieve analyse te kunnen doen op basis van deze gegevens

2.2 Beleidsuitgangspunten gegevensmanagement Haarlem

De gemeente Haarlem heeft als uitgangspunt in haar gemeentebrede informatievoorziening om zoveel mogelijk aan te sluiten op de ontwikkelingen op nationaal niveau en aan te sluiten op landelijke kaders en standaarden.

De gemeente Haarlem onderschrijft de uitgangspunten van de VNG / KING:

- Gegevens zijn een bedrijfsmiddel en hebben waarde;
- Gegevens worden gedeeld, tenzij dat niet kan of mag;
- Gegevens worden conform wet- en regelgeving verwerkt

De gemeente Haarlem hanteert de volgende kaders voor het beheer van gegevens :

- Er worden geen gegevens ingewonnen door de gemeente Haarlem die niet nodig zijn voor de uitvoering van de taken van de gemeente.
- We winnen gegevens eenmalig in en gebruiken ze meervoudig; gegevens worden uniek in één bronsysteem opgeslagen en beheerd (onder verantwoordelijkheid van één daarvoor aangewezen bronhouder);
- We beheren de kwaliteit van gegevens actief; afdelingsmanagers zijn eindverantwoordelijk voor een (deel)proces en voor een efficiënte afhandeling hiervan. Zij zorgen voor rapportages/audits over de processen met betrekking tot de daarin gebruikte, verwerkte en gecreëerde data en de kwaliteit daarvan; we melden gereede twijfel aan de bronhouder terug;
- We borgen de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en integriteit van gegevens; het beheer van gegevens vindt zodanig plaats dat deze duurzaam beschikbaar en toegankelijk is

overeenkomstig de huidige Wet Hergebruik Overheidsinformatie alsook de mogelijk toekomstige Wet Open Overheid, de AGV en de Archiefwet; we verantwoorden de verwerking van gegevens

De gemeente Haarlem hanteert bij de invulling van de uitgangspunten de volgende kaders voor het gebruik² van gegevens:

- Bij het gebruik van de gegevens is de privacy van de burger gewaarborgd; kaderstellend hiervoor zijn de huidige wet Bescherming Persoonsgegevens, de Algemene Verordening Gegevensbescherming die vanaf mei 2018 geldt en ons eigen privacybeleid zoals vastgesteld in de nota Privacybeleid Haarlem (reg.nr. 2016/574466). Persoonsgegevens worden nooit als open data beschikbaar gesteld.
- Het gebruik van gegevens vindt plaats binnen de kaders voor behoorlijk gebruik: gegevens worden alleen gebruikt voor het doel³ waarvoor deze zijn ingewonnen (doelbinding op inwinning: het gaat hier om persoonsgegevens waarbij dus privacyaspecten een rol spelen); indien ander gebruik gewenst is, wordt daarvoor expliciet toestemming gevraagd aan de eigenaar van de gegevens. Dit is alleen mogelijk als de betrokkene in alle vrijheid hierover een beslissing kan nemen. (landelijk wordt overigens gesproken over mogelijke verruiming van dit kader door te gaan werken met doelbinding op gebruik).
- De gemeente publiceert haar gegevens ten behoeve van het gebruik als open data door burgers, maatschappelijke instellingen en bedrijven, als dit maatschappelijke meerwaarde heeft; er wordt daarbij rekening houden met het eerste uitgangspunt voor gebruik (zie ook Bijlage 3) waarbij een Privacy Impact Assessment kan worden uitgevoerd als er privacy-risico's zijn (zie hiervoor de Handleiding publicatie Open Data).
- Gegevens worden integraal beschikbaar gesteld waardoor informatie in samenhang beschikbaar komt voor raadpleging en analyse (zie bijlage 8; dit uitgangspunt staat op gespannen voet met het tweede uitgangspunt van deze gebruikskaders, zie hieronder).
- De gemeente geeft actief invulling aan het inzage-recht, correctierecht en het recht op het verwijderen van gegevens (zowel persoonsgegevens als niet privacy gevoelige gegevens);

2 Ook het gebruik van gecombineerde informatie moet aan deze gebruikskaders voldoen: het combineren van gegevens die ieder op zich voldoen aan de uitgangspunten voor gebruik biedt geen garantie dat de daaruit voortkomende combinatie ook aan de uitgangspunten voldoet .

3 Het doel waarvoor gegevens worden ingewonnen wordt nu nog niet expliciet vastgelegd maar impliciet bepaald /vastgesteld door de systemen waarin de informatie is opgenomen en de processen waarin die systemen worden gebruikt; voorgesteld wordt dit te expliciet te vaststellen en vastleggen

de gemeente Haarlem biedt terugmeldmechanismen op basis waarvan gebruikers van gegevens vermeende onjuistheden kunnen melden. De gemeente Haarlem implementeert werkprocessen om de terugmeldingen te onderzoeken en daar waar nodig informatie te corrigeren of te verwijderen (in relatie tot het uitgangspunt voor het actief beheren van de kwaliteit van gegevens).

Randvoorwaarden voor het toekomstbestendig kunnen implementeren waarvan de kaders zijn:

- We hanteren uniforme definities voor gegevens, processen en applicaties en leggen deze vast met hun onderlinge relaties (zie bijlage 6).
- We ontkoppelen gegevens van processen (zie bijlagen 8 en 9).

2.3 Conclusies en besluitpunten

Om te komen tot een hoog kwalitatief, transparant en toegankelijk gegevenslandschap voor de Gemeente Haarlem is het belangrijk de uitgangspunten te definiëren voor het omgaan met gegevens.

Haarlem hanteert daarbij in principe de uitgangspunten die op nationaal niveau worden gehanteerd in het kader van creatie, gebruik, opslag en beschikbaarstelling van data.

Daar waar nodig zullen de uitgangspunten verder worden uitgewerkt in specifiek Haarlems beleid.

Besluitpunt:

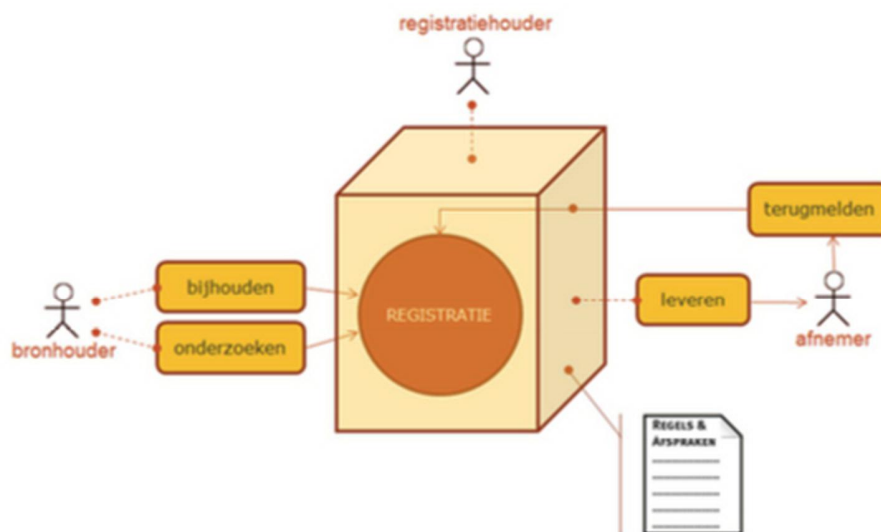
De gemeente Haarlem sluit zich aan bij de landelijke standaarden en uitgangspunten die worden gehanteerd in het kader van creatie, gebruik, opslag en beschikbaarstelling van data:

- Gegevens worden alleen ingewonnen als die nodig zijn voor de uitvoering van de taken van de gemeente
- Gegevens worden eenmalige ingewonnen en meervoudig gebruikt
- Gegevens worden conform wet- en regelgeving verwerkt en gebruikt, rekening houdend met privacy en principes van behoorlijk gebruik
- De kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid worden geborgd
- Gegevens worden gedeeld als open data, tenzij dat niet kan of mag
- Er wordt actief invulling aan het inzagerecht, correctierecht en het recht op het verwijderen van gegevens

3. Hoe: het inrichten van gegevensmanagement

3.1 Organisatorische inrichting gegevensmanagement

Voor het inrichten van het gegevensmanagement onderscheidt VNG KING verschillende rollen. Onderstaande figuur geeft hiervan een globaal overzicht

Figuur 2 - Generieke gegevensmanagement rollen

Voor de Haarlemse situatie worden minimaal de volgende generieke rollen onderscheiden:

registratiehouder(RH) :

eigenaar van de registratie/gegevens en eindverantwoordelijk voor het gegevensbeheer van de registratie, en daarmee ook voor de kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid ervan

bronhouder (BH):

de gegevensleverancier van de registratie, diegene die het feitelijke gegevensbeheer van de registratie uitvoert, verantwoordelijk voor het verzamelen, registreren en beheren van de juiste en actuele gegevens

afnemer:

gebruiker van de gegevens en verplicht om onjuistheden in de gegevens terug te melden aan de bronhouder

eindverantwoordelijke gegevensmanagement (EG):

eindverantwoordelijk voor beleidskaders gegevensmanagement en voor de juiste uitvoering van vastgelegde afspraken rondom kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid van het samenstel aan registraties, het stelsel als geheel, het gegevenslandschap als geheel

regisseur gegevensmanagement (RG):

verantwoordelijk voor het toezien op de juiste uitvoering van de in het beleid vastgelegde afspraken rondom kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid van het samenstel aan registraties, het stelsel als geheel, het gegevenslandschap als geheel;

In de verdere uitwerking van het gegevensmanagement zullen additionele rollen worden gedefinieerd op tactisch en operationeel niveau.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bovengenoemde rollen en de daarbij behorende verantwoordelijkheden:

Verantwoordelijkheid / Rol	EG	RG	RH	BH
Beleid gegevenslandschap (IB, open- en big data)	E	V	I	I
Beheer kernregistratie gegevens	E	V	I	I
Inrichten gegevensbeheerprocessen	I	R	E	V
Definiëren Kwaliteitseisen	I	R	E	V
Definiëren Transparantie eisen	I	R	E	V
Definiëren Toegankelijkheidseisen	I	R	E	V
Monitoring kwaliteit / verbeteren ⁴	I	R	E	V
Monitoring transparantie / verbeteren	I	R	E	V
Monitoring toegankelijkheid / verbeteren	I	R	E	V
Gegevens Impact Assessment bij projecten ⁵	I	R	E	V

E= eindverantwoordelijk (accountable) / V=verantwoordelijk (responsible) / R=raadplegen / I=informereren

4 In de dagelijkse werking van de data-huishouding moet gewaarborgd zijn dat volgens deze principes gewerkt wordt. Daarover moet door de regisseur gegevensmanagement gerapporteerd kunnen worden zodat proceseigenaren die hun taak verwaarlozen daarop aangesproken kunnen worden

5 De in hoofdstuk 4 genoemde uitgangspunten zullen bij ieder IV-project en bij iedere vorm van gebruik bekeken moeten worden en zal er een zorgvuldige afweging plaats moeten vinden omtrent inrichting, beheer, gebruik en publicatie.

In Haarlem zijn de bovengenoemde rollen ondergebracht in de volgende functies:

Rol gegevensmanagement	Functie en/of rol	opmerking
Eindverantwoordelijke gegevensmanagement	Chief Information Officer (CIO)	
Regisseur gegevensmanagement	Chief Data Officer (CDO) ondersteund door afdelingen DIA en IB	
Registratiehouder	Afdelingsmanager, burger of andere entiteit	Afdelingsmanager is eigenaar van de data
Bronhouder	Afdelingsmanager, burger of andere entiteit	

Voor het goed kunnen inbedden van alle data-gerelateerde taken is een data-governance structuur nodig die onder leiding van de CDO wordt opgezet, beheerd en doorontwikkeld.

De CDO is vanuit zijn/haar rol verantwoordelijk voor het definiëren van de kaders voor het gegevensmanagement in de brede zin (zowel gegevensinwinning, -bewerking, -analyse, -distributie en -publicatie). Daarnaast is de CDO degene die voortdurend in de organisatie gegevens als bedrijfsmiddel centraal blijft stellen, aangeeft waar verbetering mogelijk is en zorgt dat ontwikkelingen op tijd worden gezien en vertaald naar voor de organisatie relevante activiteiten. Dit wordt uitgewerkt in een jaarplan gegevensmanagement.

De afdelingsmanagers zijn verantwoordelijk voor de uitvoering overeenkomstig de kaders. Aan de goedkeuring van deze nota zal daarom ook een communicatietraject worden gekoppeld om de awareness rondom deze verantwoordelijkheid te vergroten en daar waar nodig te ondersteunen bij de implementatie ervan.

Naast de CDO en de afdelingmanagers zijn er 2 afdelingen die een domeinoverstijgende en ondersteunende rol vervullen in het gegevensmanagement:

Data Informatie en Analyse

- verantwoordelijkheid voor gestructureerd gegevensmanagement binnen de organisatie voor wat betreft domeinoverstijgende data-objecten (denk hierbij aan de basisregistraties en kernregistraties)
- verantwoordelijk voor inwinnen en bijhouden van de domeinoverstijgende data-objecten die onderdeel uitmaken van de basisregistraties en een deel van de kernregistraties van de gemeente Haarlem, het stimuleren van het gebruik van deze basis- en kernregistraties in de organisatie door middel van koppelingen en analyse van de data t.b.v. beleid, bestuur en uitvoering; verantwoordelijk voor de kwaliteit van het van het stelsel van basis- en kernregistraties (actualiteit, juistheid en onderlinge consistentie) waar Haarlem registratiehouder en/of bronhouder van is
- verantwoordelijk voor het genereren van stuurinformatie op basis van data uit bronsystemen en terugkoppeling naar de beheerders van de bronsystemen bij inconsistenties.
- Verantwoordelijk voor de publicatie van data als open data

Informatiebeheer:

- verantwoordelijkheid voor gestructureerd gegevensmanagement (record management) binnen de organisatie voor wat betreft digitale documenten (data objecten die in de IB wereld informatie-objecten worden genoemd)
- verantwoordelijk voor advisering en recordmanagement van alle informatie-objecten binnen de gemeente Haarlem en de compliancy met de Archiefwet.

Tenslotte is er nog een aantal rollen in het informatiehuis die een relatie hebben met gegevensmanagement:

Enterprise architect	verantwoordelijk voor het vastleggen van de uitgangspunten van de informatiearchitectuur en het bewaken van de naleving ervan
Privacy officer	functionaris gegevensbescherming : verantwoordelijk voor het vastleggen van het privacybeleid en het toezien op het naleven ervan
Chief Security Officer:	verantwoordelijk voor het vastleggen van het informatiebeveiligingsbeleid en het toezien op het naleven ervan
Informatiemanager:	ondersteunen en adviseren bij de inrichting van de uitvoering van de verantwoordelijkheden van de registratiehouders

3.2 Noodzakelijke instrumenten

Voor het bereiken van deze doelen, het verkrijgen van de baten en het aansluiten op de beleidsuitgangspunten is een aantal instrumenten onmisbaar:

- een kernregistratie gegevens die inzicht geeft in het Haarlemse gegevenslandschap en waarin gegevensdefinities en metadata zijn opgenomen van de gegevens
- instrument voor monitoring en sturing op data kwaliteit
- instrument voor monitoring en sturing op transparantie
- instrument voor monitoring en sturing op toegankelijkheid

Deze instrumenten zullen worden opgezet door de CDO en zullen worden geïmplementeerd en toegepast in de afdelingen en worden geaudit door de Concernstaf. (zie bijlagen 6 en 7).

3.3 Conclusies en besluitpunten

Om te komen tot een hoog kwalitatief, transparant en toegankelijk gegevenslandschap voor de Gemeente Haarlem is het belangrijk de governance van het gegevensmanagement te regelen.

Haarlem hanteert daarbij in principe de organisatorische uitgangspunten die vastgelegd zijn in hoofdstuk 3.1. Instrumenten voor monitoring en sturing op kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid zullen worden opgezet en geïmplementeerd.

De kosten hiervoor zijn opgenomen in de Kadernota 2017. Uitvoering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de CIO en de regie van de CDO.

Verdere inrichting op tactisch en operationeel niveau zal worden uitgewerkt in een uitwerkingsplan.

Besluitpunt:

De gemeente Haarlem benoemt de Chief Information Officer als eindverantwoordelijke en de Chief Data Officer als regisseur van het centraal gegevensmanagement; de afdelingshoofden zijn eindverantwoordelijk voor de uitvoering, de kwaliteit en beschikbaarheid van de Haarlemse gegevens.

4. Roadmap implementatie gegevensmanagement

Op basis van de uitgangspunten en ambities van de gemeente Haarlem is de volgende roadmap opgesteld voor de implementatie van het gegevensmanagement in de Haarlemse organisatie

1. Besluitvorming en communicatie (Q2 2017)

- Rollen en verantwoordelijkheden op strategisch niveau vaststellen
- Rollen en verantwoordelijkheden op tactisch en operationeel niveau uitwerken
- Relaties met andere aandachtsgebieden (architectuur, security, privacy) uitwerken
- Awareness campagne in de organisatie

2. Kernregistratie gegevens opleveren (Q1 en Q2 2017)

- Haarlemse gegevensdefinities vaststellen (Q1)
- Metadata vastleggen (Q2)

3. Detailleren ambities gegevenslandschap en definitie sturingsinstrumenten (Q2 en Q3 2017)

- Vaststellen ambities gegevenslandschap Haarlem en prioritering vaststellen
- Uitwerking sturing op kwaliteit, toegankelijkheid, transparantie door regisseur gegevensmanagement en registratiehouders
- Uitwerking rol, verantwoordelijkheden en competenties van registratiehouders samen met HRM

4. Uitvoering ambities conform prioritering (Q4 2017-2020)

5. Continu uitvoeren processen gegevensmanagement (Q4 2017-2020)

- Inrichten en uitvoeren proces terugmeldingen
- Auditing op kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid, inclusief informatiebeveiliging en privacy (P&C cyclus)
- Monitoren alle projecten en contracten op aspecten m.b.t. gegevensmanagement issues (IC samen met informatiemanagers en CDO)
- Initiëren en prioriteren van verbeterprogramma's

Bijlage 1 Definities

Bedrijfsobject:	object waarmee de gemeente te maken heeft en waarover ook gegevens worden vastgelegd (bijvoorbeeld vergunning, gebouw, jaarrekening etc)
Data-object:	specifiek bedrijfsobject waarover gegevens zijn vastgelegd in een database die kunnen veranderen op basis van een proces
Informatie-object:	data object dat niet meer verandert en een materialisatie is van een data object op een moment in de tijd en wordt gematerialiseerd in digitale vorm of op papier
Metadata:	gegevens die de karakteristieken van bepaalde gegevens beschrijven. Het zijn dus eigenlijk data over data. De metadata bij een bepaald document (de gegevens) kunnen bijvoorbeeld zijn: de auteur, de datum van schrijven, de uitgever, het aantal pagina's en de taal waarin de gegevens zijn opgesteld
Gegevensdefinitie:	definitie van de semantiek en syntax (lengte, waardebereik, e.d.) van een gegevenselement
Proces:	werkproces waarin gegevens informatie wordt gebruikt en/of gecreëerd
Applicatie:	geautomatiseerd systeem dat wordt gebruikt als hulpmiddel om een proces uit te voeren
Data Governance: Maturity model	model om de volwassenheid van een organisatie te meten op het gebied van gegevensmanagement (bijvoorbeeld het Stanford Data Governance Maturity Measurement Tool)
Data virtualisatie:	een vorm van data management waarbij applicaties data kunnen gebruiken en verwerken zonder de technische details nodig te hebben; de applicatie krijgt toegang tot het bronsysteem en de brondata blijft intact en hoeft niet te worden verplaatst.
Smart City:	Slimme steden hebben met elkaar gemeen dat ze hun diensten en activiteiten afregelen om ze doeltreffender te maken. Daartoe zetten de steden uiteenlopende middelen in, die echter vaak gebruikmaken van digitale technologie . De mate waarin ICT geïntegreerd is in het leven in de stad geldt voor sommigen zelfs als het criterium dat slimme steden onderscheidt van andere steden

TMLO:	Toepassingsprofiel Metadatering Lagere Overheden. gedefinieerde set aan metadata gerelateerd aan archivering van informatie-objecten
RGBZ:	De gegevensstandaard RGBZ specificeert de gegevens en hun samenhang die een gemeente, daarmee samenwerkende organisaties en haar 'klanten' minimaal nodig hebben om zaakgericht te kunnen werken
StUF:	Standaard Uitwisselingsformaat. Een afspraak over gegevensformaten die het technisch mogelijk maakt om gegevens uit te wisselen tussen los van elkaar staande gegevensverzamelingen
GDI voorziening:	Generieke Digitale Infrastructuur, bestaat uit een verzameling 'voorzieningen', van systemen tot afspraken, die met elkaar tot doel hebben de dienstverlening tussen overheid en samenleving te verbeteren, met als specifiek onderdeel met betrekking tot data: Gegevens en registeren
Digilevering:	technische voorziening die het logistieke proces van het verstrekken van gegevens in abonnementsvorm aan afnemers ondersteunt.
Digimelding:	technische voorzieningen die het logistieke proces van terugmelding door de afnemers ondersteunt wanneer sprake is van een fout in een van de gegevens.
Basisregistratie:	<p>Een door de overheid officieel aangewezen registratie met daarin authentiek aangemerkte gegevens van hoogwaardige kwaliteit, die door alle overheidsinstellingen verplicht en zonder nader onderzoek, worden gebruikt bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken en waarop het principe enkelvoudige registratie, meervoudig gebruik van toepassing is</p> <p>Op dit moment betreft het de volgende registraties: · Basisregistratie Personen en Reisdocumenten (BRP, inclusief Register Niet Ingezetenen RNI) · Nederlands Handelsregister (NHR) · Basisregistraties adressen en gebouwen (BAG) · Basisregistratie Topografie (BRT) · Basisregistratie Kadaster (BRK) · Basisregistratie Voertuigen (BRV) · Basisregistratie Lonen, Arbeids- en Uitkerings-verhoudingen (BLAU) · Basisregistratie Inkomen (BRI) · Basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (WOZ) · Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) · Basisregistratie Ondergrond (BRO)</p>
Kernregistratie:	een door de gemeente Haarlem aangewezen registratie met daarin als authentiek aangemerkte gegevens van hoogwaardige kwaliteit, die door alle afdelingen verplicht en zonder nader onderzoek, worden gebruikt bij

	de uitvoering van taken en waarop het principe enkelvoudige registratie, meervoudig gebruik van toepassing is. Kernregistraties zijn onmisbaar voor de uitvoering van de primaire processen van de gemeente (vb. GWS) en de bedrijfsvoering (vb GFS)
Stelsel van basisregistraties:	Het stelsel van Basisregistraties is het geheel van voorzieningen dat is ingericht om 11 basisregistraties van de overheid systematisch, volgens vaste afspraken en vastgelegd in wetgeving, te ontsluiten. Het doel hiervan is op een efficiënte manier gegevens te delen en herhaalde uitvraag of opslag van gegevens te voorkomen
Stelselcatalogus:	bevat een overzicht van de begrippen en afspraken die specifiek voor de basisregistraties zijn vastgelegd, en een overzicht van de authentieke gegevens die in iedere basisregistratie zijn opgenomen. In de basisregistraties zelf worden gegevens gecreëerd, opgeslagen en gearchiveerd overeenkomstig de wetgeving als vastgesteld voor de betreffende basisregistratie
Duurzame toegankelijkheid:	Het te allen tijde (logisch) geordend, vindbaar, beschikbaar, en leesbaar zijn van archiefbescheiden, voorzien van de nodige metagegevens, zodat ze begrijpelijk zijn en in hun onderling samenhang te raadplegen.
DUTO:	‘duurzaam toegankelijke overheidsinformatie’: normenkader waarin de eisen zijn vastgelegd voor alle soorten digitale informatie, van softwareprogramma’s en werkprocessen tot Excelbestanden, websites, apps, video’s en tweets. DUTO dient als basis voor aanvullende normen en standaarden in het licht van digitaal archiveren en duurzame toegankelijkheid bij GDI – voorzieningen
Informatiemanager	functionaris die verantwoordelijk is voor de juiste invulling van de informatievoorzieningsbehoefte van een specifiek domein; <i>in Haarlem de informatiemanagers Dienstverlening, Sociaal Domein, Fysiek Domein en Bedrijfsvoering</i>

Bijlage 2 Referentie documenten

Gemma 2.0 Strategisch Gegevensmanagement, KING/VNG, 23-12-2015

[http://www.gemmaonline.nl/images/gemmaonline/b/b4/GEMMA_2_0 -
_Strategisch_gegevensmanagement_v1_01.pdf](http://www.gemmaonline.nl/images/gemmaonline/b/b4/GEMMA_2_0_-_Strategisch_gegevensmanagement_v1_01.pdf)

Gemma 2.0 Tactisch Gegevensmanagement, KING/VNG, 1-1-2015

[http://www.gemmaonline.nl/images/gemmaonline/6/64/GEMMA_2_0 -
_Tactisch_gegevensmanagement_v1_0.pdf](http://www.gemmaonline.nl/images/gemmaonline/6/64/GEMMA_2_0_-_Tactisch_gegevensmanagement_v1_0.pdf)

Handreiking Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale

Overheden(KIDO) https://vng.nl/files/vng/nieuws_attachments/2016/handreikingkido.def.pdf

Verkenning raakvlakken GDI in relatie tot digitale archivering en duurzame toegankelijkheid

Eindrapport ICTU – C867 Datum: 30/08/2016

[https://vng.nl/files/vng/20170126_verkenning_raakvlakken_gdi_digitaal_archiveren_eindrap
port_definitief201.pdf](https://vng.nl/files/vng/20170126_verkenning_raakvlakken_gdi_digitaal_archiveren_eindrapport_definitief201.pdf)

Bijlage 3 Publicatie van gegevens als open data

Wetgeving Open Data en Privacy

Het beschikbaar stellen van data verschuift steeds meer naar het structureel aanbieden van data als open data. Bijlage 4 geeft een overzicht van de wetgeving hieromtrent die als basis dient voor de ambities van de gemeente Haarlem.

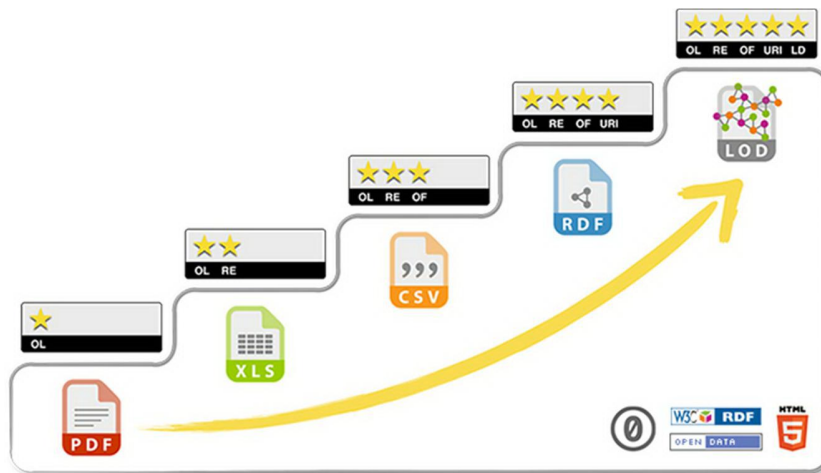
Uitgangspunten publicatie open data gemeente Haarlem

Wat publiceren: de gemeente Haarlem publiceert al haar interne data als open data, op voorwaarde dat het niet gaat om persoonsgegevens en het algemeen belang niet in het geding is.

Bij het publiceren van data gelden de volgende kaders:

- De data voldoet aan de wettelijke en eigen kaders voor privacy, waarbij altijd moet worden voldaan aan de al eerder genoemde uitgangspunten:
 - o Er mogen geen persoonsgegevens worden verstrekt via open data
 - o Er geen andere gegevens mogen worden verstrekt via open data die afzonderlijk of in combinatie zouden kunnen leiden tot de identificatie van individuele persoonsgegevens
- Er moet sprake zijn van actuele en kwalitatief goede brongegevens; geaggregeerde gegevens worden alleen gepubliceerd als open data als deze niet zelf door de afnemer/gebruiker kunnen worden gegenereerd op basis van de brongegevens (denk aan bijvoorbeeld demografische gegevens op wijk- en buurt niveau) en als dit de gemeente Haarlem geen extra inspanning kost
- De brongegevens of daarvan afgeleide geaggregeerde gegevens moeten als actuele gegevens beschikbaar kunnen worden gesteld zonder extra inspanning: dit betekent dat alleen data die structureel wordt bijgehouden door de gemeente Haarlem zelf (en waarvan het eigenaarschap is geformaliseerd) als open data wordt gepubliceerd
- De data wordt machine leesbaar en op basis van open standaarden ter beschikking gesteld: het machine leesbaar zijn kent verschillende niveau's, van het beschikbaar stellen van een PDF, via een downloadbaar CSV bestand tot het beschikbaar hebben van een service die continu bevroegbaar is; de gemeente Haarlem streeft daarbij naar het beschikbaar stellen op het meest geavanceerde niveau voor elke individuele dataset op

basis van de daarvoor beschikbare open standaarden, met als ultiem doel linked open data⁶ (zie onderstaande figuur)

- De gemeente Haarlem stelt haar data non-discriminatoir ter beschikking: het is mogelijk zonder opgave van reden en zonder registratie de gegevens te gebruiken; op vrijwillige basis kan registratie en opgave van reden wel worden aangegeven zodat de gemeente Haarlem op het gebruik kan anticiperen; er is sprake van een open licentie, m.a.w. er gelden geen beperkingen o.b.v. auteurswet, databankenwet, of geheimhouding

Uitgangspunt 2: Wanneer publiceren: de publicatie van de Haarlemse data gaat stapsgewijs, wordt strategisch gepland en wordt bijgehouden.

Het is onmogelijk om de Haarlemse data in één keer te publiceren op basis van de criteria genoemd in uitgangspunt 1, in het bijzonder het criterium dat de brongegevens of daarvan afgeleide geaggregeerde gegevens als actuele gegevens beschikbaar moeten worden gesteld zonder extra inspanning. Daarom is het nodig prioriteringscriteria op te stellen. De eindverantwoordelijkheid voor de besluitvorming rondom publicatie en prioritering van publicatie ligt bij de CIO.

De volgende criteria worden voorgesteld:

1. Publicatie van de direct geschikte datasets (ongeacht of daar vraag naar is): data die al actueel wordt bijgehouden en zonder inspanning direct machine leesbaar beschikbaar kunnen worden gesteld

6 <http://5stardata.info/en/> en http://www.pilod.nl/wiki/Platform_Linked_Data_Nederland

2. Publicatie van die datasets waar concreet vraag is vanuit de maatschappij en waarvoor nog de nodige activiteiten moeten worden uitgevoerd voor publicatie mogelijk is:
 - Digitaliseren van de data
 - Organiseren van de bijhouding van de data
 - Integraal gemeentebreed beschikbaar hebben van de data (door middel van een gemeentebreed gegevensmagazijn of data-virtualisatie)
3. Publicatie van die datasets waar nog geen vraag naar is en waarvoor nog de nodige activiteiten moeten worden uitgevoerd voor publicatie mogelijk is

Voorgesteld wordt een overzicht te maken en bij te houden waarin alle gemeentelijke datasets worden ingedeeld overeenkomstig bovenstaande criteria⁷ en daarbij ook aangeven welke datasets al zijn gepubliceerd.

Dit overzicht kan tezamen met de data worden gepubliceerd op de daarvoor aangewezen platformen (zie uitgangspunt 3)

De projecten uit groep 2 kunnen worden voorzien van een planningsdatum tot publicatie, dit afhankelijk van de uitvoering van de benodigde werkzaamheden voor publicatie. Veelal zal dit gerelateerd kunnen worden aan activiteiten van interne projecten die zorg moeten dragen van het beschikbaar komen van deze informatie (denk bijvoorbeeld aan de invoering van de Omgevingswet)

Uitgangspunt 3: Hoe publiceren: de gemeente Haarlem gebruikt zoveel mogelijk haar eigen platform voor publicatie van open data en maakt waar nodig publicatie via andere kanalen mogelijk.

Op basis van het uitgangspunt in de nota Informatievoorziening "Transparant en veilig" waarin de strategische keuze wordt gemaakt om de informatievoorziening in eigen hand te houden wordt in het kader van de publicatie van open data ook dit daarop gebaseerde uitgangspunt gedefinieerd.

De gemeente Haarlem heeft een eigen platform beschikbaar waarop open data kan worden gepubliceerd dat voldoet aan de publicatievereisten in uitgangspunt 1. Daarnaast is dit platform voorbereid voor incorporatie van big data en de implementatie van Smart City concepten.

Het Haarlemse platform maakt deel uit van een gemeentebrede architectuur die voorschrijft dat de publicatie van de data dicht bij de processen wordt georganiseerd (open by design):

7 Deze registratie kan aansluiten bij de inventarisatie die door de CDO's is uitgevoerd in 2015

brongegevens worden geautomatiseerd doch gecontroleerd centraal beschikbaar gesteld in zowel het gemeentebrede interne gegevensmagazijn of door middel van data-virtualisatie en het daaraan gekoppelde open data magazijn en portal.

Het Haarlemse platform biedt de mogelijkheid om terugmeldingen te doen: om betrokkenheid en gebruik van open data hoog te houden is het van belang om correcties en/of aanvullingen op de data te kunnen verwerken; gebruikers verwachten geen foutloze data maar wel serieuze reacties en correcties van gemelde fouten of omissies.

Alle metadata van door Haarlem gepubliceerde data zal worden bekend gemaakt via de site <http://data.overheid.nl> en eventuele ander daarvoor bestemde registers (zoals het Nationaal Geo Register NGR).

Het Haarlemse platform voldoet daarmee aan de volgende uitgangspunten:

- laagdrempelig / eenvoudig
- betaalbaar (data aanbieden is gratis / data gebruiken is gratis / beheer is zo goedkoop mogelijk)
- zowel mogelijkheden voor download van data alsook het gebruik van services
- is vindbaar en bruikbaar
- is geautomatiseerd benaderbaar voor zowel aanbieder als gebruiker
- biedt de mogelijkheid tot terugmelden
- is beveiligd tegen oneigenlijke wijzigingen en manipulatie van de gegevens (voldoet aan ISO norm 27002)

Uitgangspunt 4: Correctierecht en verwijderen van informatie: de gemeente Haarlem geeft invulling aan het correctierecht en het recht op verwijderen van informatie.

Het correctierecht en het recht op verwijderen van gegevens wordt vooral genoemd in relatie tot individuele persoonsgegevens: persoonsgegevens verbeteren, aanvullen, verwijderen of afschermen. Van het publiceren van individuele persoonsgegevens als open data is echter geen sprake.

Voor de publicatie als open data biedt de gemeente Haarlem terugmeldmechanismen op basis waarvan gebruikers van open data vermeende onjuistheden in die data kunnen melden. De gemeente Haarlem implementeert werkprocessen om de terugmeldingen te onderzoeken en daar waar nodig informatie te corrigeren of te verwijderen.

Handleiding publicatie open data

Als aparte bijlage is de handleiding publicatie open data opgenomen. Deze handleiding bevat het stappenplan / stroomschema hoe bestaande informatie in informatiesystemen als open data kunnen worden gepubliceerd.

Aanvullend worden de afspraken opgenomen die gelden voor het omgaan met open data bij de implementatie van nieuwe informatiesystemen.

Verantwoordelijkheden publicatie open data

Met de implementatie op basis van de uitgangspunten wordt een geleidelijke groei beoogd naar de situatie dat bewoners, bedrijven en overheden beschikken over gemeentelijke data zodat zij op hetzelfde informatieniveau komen als de gemeente zelf. Hierdoor versterkt de gemeente de zelforganisatie van burgers en bedrijven. Samenwerking met ketenpartners wordt ondersteund met open data (en shared data, dwz data gedeeld uitsluitend met de samenwerkingspartner).

Daarnaast wordt beoogd dat binnen de gemeente Haarlem de medewerkers meer 'databewust' en 'databekwaam' worden: zij gebruiken interne en externe databronnen optimaal bij het opstellen van beleid en plannen en bij uitvoerende werkzaamheden ('informatiegestuurd' werken). Dataspecialisten zijn in staat hun collega's te helpen bij het genereren van relevante informatie uit de verschillende databronnen.

Om de publicatie van open data consequent te kunnen uitvoeren is het nodig om de activiteiten structureel en op één punt te beleggen en uit te voeren in de organisatie.

Voor wat betreft de juridische beoordeling alsook de registratie van de data die open en/of gesloten wordt gehouden wordt voorgesteld het werkproces "Data beschikbaar stellen als open data" in te voeren (zie bijlage 1 van de handleiding open data) met een daarbij behorende

beslisboom (zie bijlage 2 van de handleiding). Op basis hiervan kan een eenduidige interpretatie van WBP en WOB en straks ook de AVG worden gewaarborgd.

Tenslotte is het van belang om collega's databewust en databekwaam te maken in beleid en uitvoering en in het netwerk van externe stakeholders, zodat er vraag en hergebruik ontstaan. Voorgesteld wordt om kennissessies over open data en informatiegestuurd werken te organiseren. De CDO kan hierin de leiding nemen.

Tenslotte moet bij de definitie en uitvoering van nieuwe informatiseringsprojecten direct rekening worden gehouden met de publicatie van data en informatie als open data. Dit zal worden getoetst bij de start van projecten.

Bijlage 4 Wetgeving Open Data en Privacy

De Nederlandse wetgeving rondom open data is direct gerelateerd aan de Europese wetgeving op dit gebied. In 2011 werd de [Richtlijn hergebruik overheidsinformatie](#) herzien. De [nieuwe richtlijn](#)⁸ is in 2013 in werking getreden is in Nederland verwerkt in de per 18 juli 2015 geldende Wet hergebruik overheidsinformatie.

De wet houdt concreet in dat de gemeente Haarlem:

- Verplicht is om (op verzoek) documenten / data voor hergebruik ter beschikking te stellen;
- Hiervoor slechts marginale kosten (verstrekkingkosten) mag rekenen;
- Documenten / data machinaal leesbaar beschikbaar stelt (aansluiten bij de beginselen in het kader van [Richtlijn 2007/2/EG](#) van het EP en de Raad)
- Uitvoering en toepassing in volledige overeenstemming laat zijn met de [Richtlijn 95/46/EG](#) inzake de bescherming van persoonsgegevens (zie hieronder)

Meer informatie over de open data richtlijn is te vinden op de webpagina Europa Decentraal⁹

Een specifiek aspect betreft de bescherming van persoonsgegevens. Zoals hierboven al is aangegeven dient de richtlijn te worden uitgevoerd en toegepast in volledige overeenstemming met de nu nog [Richtlijn 95/46/EG](#) inzake de bescherming van persoonsgegevens, die vanaf 25 mei 2018 wordt vervangen door de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Een van de beginselen in die richtlijn is dat persoonsgegevens na verzameling niet worden verwerkt op een manier die niet strookt met de doeleinden waarvoor die gegevens verzameld zijn. Momenteel wordt er in de EU gewerkt aan een [verordening](#) betreffende de bescherming van de persoonsgegevens.

Concreet betekent bovenstaande in ieder geval dat:

- Er geen persoonsgegevens mogen worden verstrekt via open data¹⁰

8 http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/nieuws/l_17520130627nl00010008.pdf

9 <https://www.europadecentraal.nl/services/wet-en-regelgeving/open-data-wet-en-regelgeving/>

10 Indien er persoonsgegevens gebruikt worden als basis om tot open data te komen dan worden daarvoor specifieke bewerkersovereenkomsten gesloten die de privacy in het gebruik van de data moeten borgen; daarnaast zullen de omgevingen die daarvoor gebruikt worden moeten voldoen aan de baseline informatie beveiliging gemeenten om technische lekken te voorkomen

- Er geen andere gegevens mogen worden verstrekt via open data die afzonderlijk of in combinatie zouden kunnen leiden tot de identificatie van individuele persoonsgegevens¹¹

Toch blijken de huidige kaders verder verfijnd, aangescherpt en/of uitgebreid te moeten worden op basis van de steeds groeiende hoeveelheid gegevens en de oneindige combinaties die op basis hiervan gemaakt kunnen worden. Heldere kaders rond privacy zijn cruciaal voor de nagestreefde mate van transparantie en de uitgangspunten voor beschikbaarstelling van open data.

Op dit terrein wordt intensief onderzoek verricht. In o.a. het Kenniscentrum Open Data van de TU Delft¹² wordt onderzoek gedaan naar deze aspecten die de basis kunnen vormen voor het verder reguleren van de beschikbaarstelling van open data.

Aan de specifieke wetgeving rondom open data is ook andere wetgeving gerelateerd die een rol spelen bij de publicatie van overheidsinformatie:

- de Wet openbaarheid bestuur (Wob): vanuit de Wob is alle overheidsinformatie in principe openbaar. Alleen als aan bepaalde criteria wordt voldaan mag openbaarmaking gemotiveerd worden geweigerd. De gemeente kan kiezen voor actieve openbaarmaking en zo mogelijk het aantal wob-verzoeken¹³ terugdringen.
- de Wijzigingsrichtlijn inzake hergebruik overheidsinformatie en Who¹⁴: in de Wijzigingsrichtlijn wordt o.a. bepaald dat een verzoek om hergebruik moet worden ingewilligd, tenzij sprake is van één van de limitatief omschreven uitzonderingen; instellingen hebben een inspanningsverplichting om de informatie in een open en machine-leesbaar formaat aan te bieden en gebruik te maken van open standaarden.
- het Auteursrecht: het auteursrecht biedt iedereen die werken (teksten, software programma's) creëert auteursrechtelijke bescherming. Dit betekent dat de maker van zo'n

11 Bij het actief openbaar maken van data is er de mogelijkheid tot de-anonimiseren; echter hoe groter het aantal datasets, hoe waarschijnlijker het wordt dat door slimme deductie en statistische analyse op het oog ongerelateerde data kan worden herleid tot personen (zie bijvoorbeeld <https://1sand0s.nl/2014/11/dutch-taxis-en-regenbogen-anonimisering-geen-gemakkelijke-opgave/>)

12 <http://www.bk.tudelft.nl/over-faculteit/afdelingen/otb-onderzoek-voor-de-gebouwde-omgeving/kenniscentrum-open-data/>

13 De Wob-coördinatoren van gemeente Zaanstad geven overigens aan dat zij geen specifieke groepen Wobverzoeken krijgen die wijzen op een business case voor het publiceren van bepaalde datasets. Ook uit andere gemeenten zijn hiervan geen berekeningen.

14 Op 18 juli 2015 is deze Europese richtlijn hergebruik overheidsinformatie op nationaal niveau via de Wet hergebruik overheidsinformatie (Who) in werking getreden

werk als enige mag beslissen over de exploitatie van de werken die hij heeft gecreëerd. Daarnaast worden deze werken beschermd tegen misbruik door anderen. In Nederland is het auteursrecht geregeld in de Auteurswet. In eerste instantie komt het auteursrecht op zo'n werk toe aan de maker van het werk. Bij het elektronisch beschikbaar stellen van gegevens zal altijd moeten worden onderzocht wie het auteursrecht daarvan heeft¹⁵.

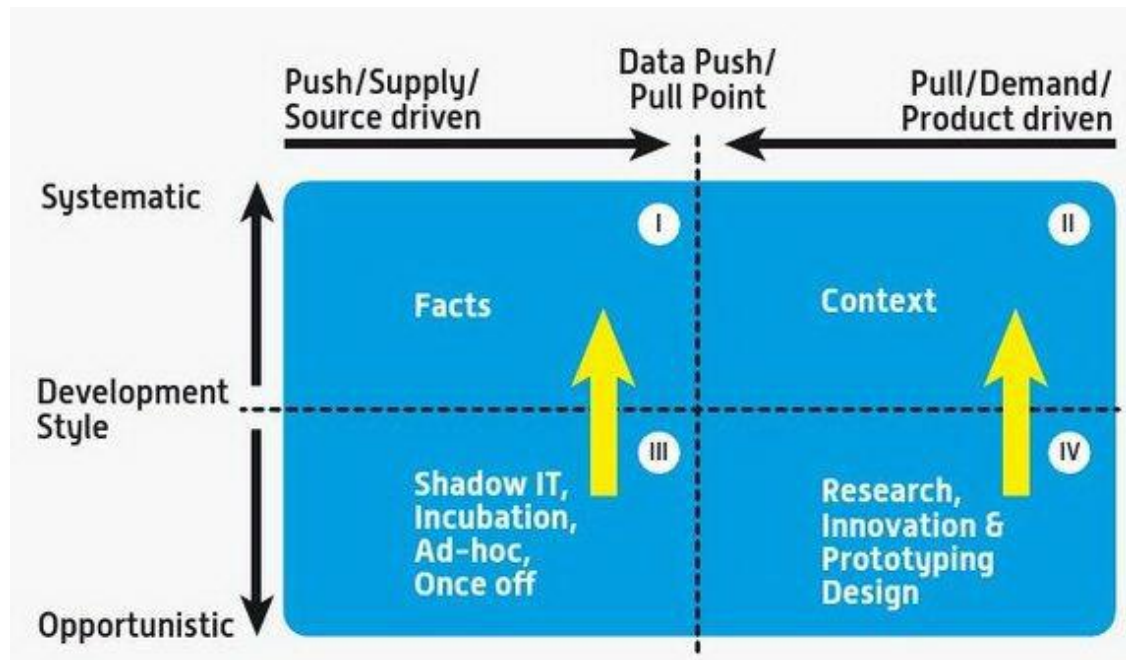
- de wet Markt en Overheid: de wet Markt en Overheid bevat [gedragsregels](#) voor overheden met betrekking tot het hergebruik van gegevens verkregen voor de uitvoering van een publieke taak. Daarnaast komt de Wet Markt en Overheid ook aan bod wanneer een overheid de open data gebruikt om een economische activiteit uit te voeren en zodoende de markt betreedt. Gegevens die vanuit de publieke taak zijn verkregen, mogen alleen voor economische activiteiten gebruikt worden als deze gegevens ook voor concurrerende partijen beschikbaar zijn.

Tenslotte: de hiervoor al genoemde Algemene Gegevens Verordening, die in mei 2018 afdwingbaar wordt, betekent een aanscherping van het vigerende privacy beleid en introduceert eveneens een nieuw begrippenkader; hierop zal moeten worden geacteerd vanuit het privacybeleid van de gemeente Haarlem en heeft zijn impact op de data-governance.

Niet alles wat juridisch kan moet ook gedaan worden: er moet rekening gehouden worden met de maatschappelijke sensitiviteit die op dit moment door de vele snelle veranderingen ook aan verandering onderhevig is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het voorkomen van het stigmatiseren van buurten en bevolkingsgroepen en de veiligheid van kwetsbare inwoners.

15 Zie beslisboom Open Data in de bijlage Handreiking Open Data

Bijlage 5 Vier kwadranten model

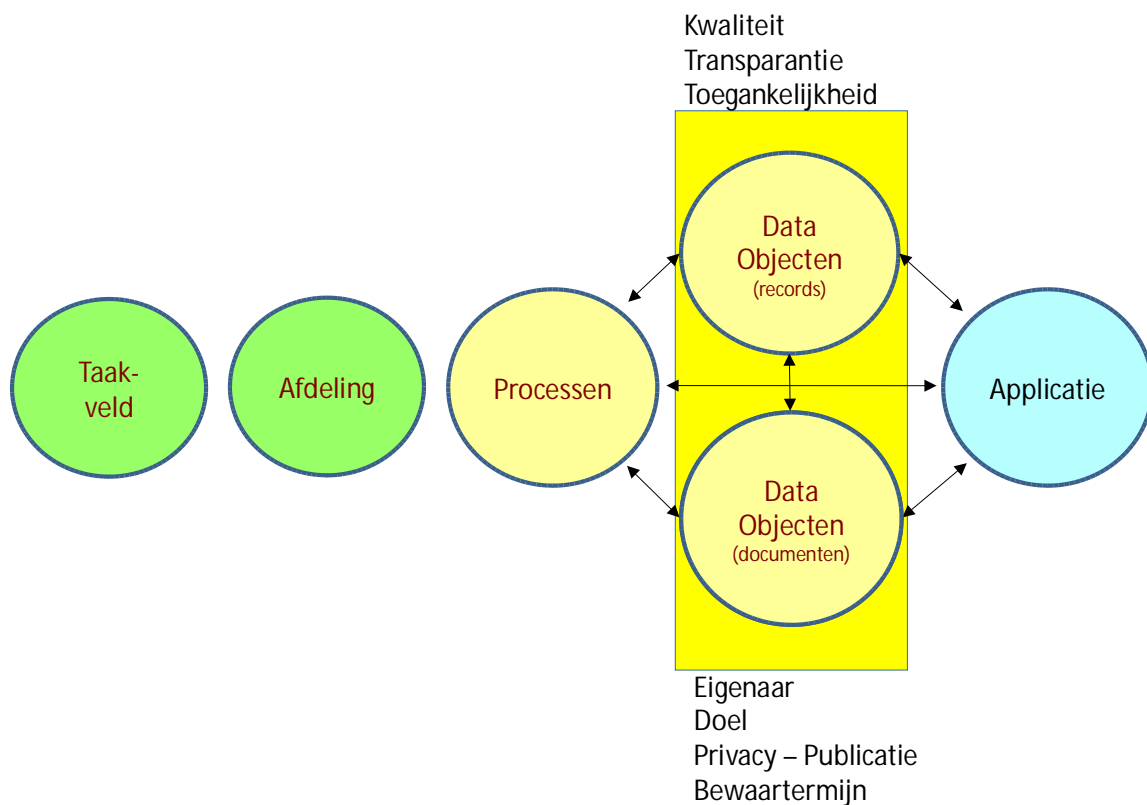
Het vier kwadranten model van Ronald Damhof is een hulpmiddel om in de gehele organisatie een gemeenschappelijk en waarde vrij beeld te vormen van het huidige gegevenslandschap en een ambitie te definiëren om te komen tot een verschuiving van innovaties die ontstaan zijn in kwadrant 3 en 4 naar een robuuste, gecontroleerde en schaalbare omgeving in kwadrant 1 en 2 die kwalitatief relevant zijn en als een systematisch proces kunnen worden ingebed.

Bijlage 6 Kernregistratie gegevens

Het startpunt om gegevensmanagement te kunnen implementeren is het beschikbaar hebben van een centraal overzicht van de binnen de gemeente Haarlem beheerde en/of gebruikte gegevens.

Deze informatie vormt de basis voor het gegevensmanagement en voor het by-design inbedden van aspecten rondom archivering, privacy, publicatie (openbaar/vertrouwelijk/geheim), doelbinding, data-eigenaarschap en publicatie op basis van het gebruik van meta-informatie die aan ieder gegeven is gekoppeld.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van gegevens (in het gele vlak) in relatie tot de systemen en processen waarin deze gegevens worden gecreëerd en/of gebruikt.

Tegelijkertijd vormt het een onderdeel voor de governance rondom digitaal werken en het inrichten van zaakgericht werken; daarom is het noodzakelijk om tegelijkertijd met het centrale overzicht van de gegevens ook de in Haarlem gebruikte processen en applicaties in beeld te hebben en de onderlinge relaties tussen gegevens – processen – applicaties vast te leggen en te gaan beheren.

Het uniek vastleggen van de gegevens en van de bijbehorende metadata is onontbeerlijk om inzicht te krijgen in verantwoordelijkheden voor en compliancy met wetgeving en de daarbij horende verantwoording. Dit wordt complexer in het bijzonder nu er steeds meer sprake is van ketensamenwerking en het delen van gegevens in de keten waarbij eigenaarschap, transparantie (traceerbaarheid) en duurzame toegankelijkheid (archiveren en beschikbaar stellen) potentieel tussen wal en schip kunnen komen te vallen als dit niet goed wordt ingericht en vastgelegd.

Bijlage 7 Instrumenten voor het gegevensmanagement

Monitoren en sturen op data kwaliteit

De kwaliteit van gegevens wordt bepaald door de mate waarin de data geschikt is voor het doel / de doelen waarvoor ze gebruikt wordt.

Aspecten die hierbij van belang zijn actualiteit, compleetheid, correctheid en uniekheid.

Voor het stelsel van basisregistraties is een aantal audit-mechanismen gedefinieerd die op bovenstaande aspecten toetst (denk hierbij aan de zelfaudit BRP, de BAG-audit en de op stapel staande BGT-audit).

Voor het gegevenslandschap van de gemeente Haarlem geldt dat deze bestaande audits moeten worden uitgebreid met individuele audits onder verantwoordelijkheid van de data-eigenaren: de kaders van iedere kwaliteit toets per gegeven dient vastgesteld te worden door de data-eigenaren en ook de toets zelf kan uitgevoerd worden op basis van het principe van zelf-audits onder verantwoordelijkheid van de data-eigenaren.

Op het gebied van informatiebeheer wordt gebruik gemaakt van het Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Lokale Overheden dat vooral focust op het monitoren van de compleetheid en juistheid van informatie-objecten en de daarbij opgeslagen metadata t.b.v. duurzame toegankelijkheid.

Op organisatieniveau kunnen daaraan dan 2 kwaliteitstoetsen worden toegevoegd:

- toetsten op kwaliteit van het integrale gegevenslandschap: toets op Haarlems datamodel
- toetsten van de uitvoering van de zelf-audits door Concern Control

Monitoren en sturen op transparantie

Onder transparantie wordt in het kader van dit beleidsdocument het beschikbaar zijn van interne data en/of informatie. Dit geldt zowel voor de data en informatie zelf, alsook voor de manier waarop de data tot stand is gekomen (proces- en/of zaak informatie). Naast dit van binnen naar buiten principe geldt tegelijkertijd een principe over de transparantie van buiten naar binnen: het gebruik van externe (big) data voor interne processen.

Voor het kunnen monitoren en sturen op transparantie is het van belang om de processen die hiermee te maken hebben zoveel mogelijk by-design in te richten, gebruik te maken van de beschikbare metadata (zie hoofdstuk 4) en de processen daar waar nodig uit te voeren gebruik makend van audit-trails.

Specifieke aandacht is nodig om te borgen dat er geen privacygevoelige informatie (tot individuen herleidbare informatie, of een combinatie van beschikbaar gestelde data die kan leiden tot identificatie van een persoon of een groep personen) beschikbaar is voor niet daarvoor geautoriseerde personen.

Een specifiek aspect van transparantie is het beschikbaar stellen van interne data en/of informatie als open data en / of –informatie. Dit wordt in hoofdstuk 8 beschreven.

Monitoren en sturen op toegankelijkheid

De (duurzame) toegankelijkheid van gegevens is gebaseerd op de volgende aspecten:

- vindbaarheid: zijn de gegevens goed ontsloten op basis van metagegevens
- leesbaarheid: zijn de gegevens beschikbaar in een formaat dat duurzaam leesbaar is
- bruikbaar: kunnen de gegevens worden gebruikt (gedownload of als een service worden opgeroepen)

Deze aspecten worden meegenomen in het uitvoeringsprogramma “Informatiebeheer op orde” waarbij de Archiefwet als uitgangspunt dient en waarbij wordt aangesloten op de landelijke normen voor wat betreft informatiebeheer, de implementatie van metadatastandaarden (TMLO) en opslag van gegevens in generieke DMS en zakenmagazijnen.

Een bijzondere vorm van toegankelijkheid is het beschikbaar stellen van gegevens als open data. De algemene uitgangspunten hiervoor zijn al genoemd in hoofdstuk 3; monitoring zal zich focussen op de volgende aspecten:

- de gemeente Haarlem publiceert al haar interne data, waarbij de privacy of het algemeen belang niet in het geding is, als open data
- de publicatie van de Haarlemse data gaat stapsgewijs, wordt strategisch gepland en wordt bijgehouden
- de gemeente Haarlem gebruikt zoveel mogelijk haar eigen platform voor publicatie van open data en maakt waar nodig publicatie via andere kanalen mogelijk.

Bijlage 8 Data virtualisatie en Haarlems data model

De uitbreiding van kernregistraties is vooralsnog gericht op de kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid van op zichzelf staande gegevens binnen specifieke processen en/of domeinen. Net als bij het huidige stelsel van basisregistraties kunnen en moeten er ook relaties worden gelegd tussen deze gegevens.

De uitdagingen op het bepalen van mogelijk gebruik, publicatie als open data en privacy liggen in de veelheid aan mogelijke combinaties van gegevens. Ook deze specifieke combinaties moeten worden ge-audit op het gebied van kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid. Dit kan worden vormgegeven door het definiëren van één logisch model voor de vastlegging van de relaties tussen bedrijfsobjecten (ook wel entiteit-relatie diagram genoemd). Op basis hiervan kunnen verschillende fysieke data-modellen worden gedefinieerd waarin deze relaties worden gedetailleerd ten behoeve van een specifiek gebruik.

Eén initiatief dat begin 2017 is opgezet is het 'Haarlems (of Gemeentelijk) data model'. Dit initiatief levert een generiek/canoniek data-model voor stuurinformatie en benchmark gegevens. Vooralsnog kan het Haarlems data-model worden vormgegeven in een daarvoor geschikt gegevensmagazijn waarin deze data fysiek worden opgenomen door deze over te brengen vanuit de bronsystemen naar het gegevensmagazijn en aan elkaar te relateren.

Door de voortgang van de techniek zal het mogelijk worden om gegevens aan elkaar te relateren en gecombineerd te gebruiken zonder deze fysiek te hoeven verplaatsen naar een gegevensmagazijn: er is dan sprake van directe toegang tot het bronsysteem en de brondata blijft intact, ook wel data-virtualisatie genoemd. Deze ontwikkeling voorkomt meervoudige opslag van dezelfde gegevens en mogelijke onjuiste informatie door inconsistenties tussen bron en gegevensmagazijn.

Stip op de horizon blijft dat Haarlem weet Wat er Waar speelt, Wanneer en Wie er bij betrokken zijn, kan het Waarom duiden en kan deze informatie digitaal en duurzaam toegankelijkheid beschikbaar stellen met inachtneming van privacy en security.

Bijlage 9 Data onafhankelijk van processen

